

ROSTLINY VÁPENCOVÝCH STEPÍ NA HRANIČNÍM HŘEBENI HOLÁ PASTVISKA

Vít Grulich, Přírodovědecká fakulta MU Brno

Na Pavlovských vrších - fytochorion 17b. Pavlovské kopce (Skalický 1988) - se vyskytuje několik druhů rostlin, jejichž přítomnost v rámci České republiky je omezena pouze na ně nebo mají kromě Pálavy pouze několik ojedinělých lokalit. Jedná se o vápencové skalní stepi.

V blízkosti vlastní Pálavy jsou však vápencové horniny zastoupeny i na některých dalších lokalitách. Měkkými tercierními vápenci je budována i jižní část Milovického lesa pod kótou Vysoký roh a okolí Mušlova, tento typ podkladu pokračuje i dále k jihu pohraničním hřebenem mezi obcemi Sedlec a Steinebrunn, s kótou Holá pastviska. Hřeben se táhne podél státní hranice asi 5 km směrem na jih. Velmi zajímavou lokalitou tohoto komplexu je malý vápencový lůmek asi 1,5 km západně od Úval, těsně při státní hranici. Posledním vápencovým ostrůvkem je lokalita Kameníky asi 1,5 km jihozápadně od Úval, dále hřeben pokračuje směrem do Rakouska. Všechny zmínované lokality náležejí do fytochorionu 17c. Milovicko-valtická pahorkatina. Dalším výchozem třetihorních vápenců je lokalita Stará hora u Hlohovce, rovněž významné útočiště teplomilné stepní květeny, který již leží ve fytochorionu 18a. Dyjskosvratecký úval.

Do botanického povědomí vstoupila Holá pastviska především v souvislosti s nálezem druhu *Helictotrichon desertorum*, který zde byl údajně učiněn (Teyber 1913). Autor však nález nepopsal příliš podrobně a neexistuje ani herbářový doklad. Na rakouské straně byl však druh v poslední době údajně objeven poblíž mlýna Herrnmühle (Holzner 1986, Fischer in litt.), avšak druh se mi zde nepodařilo v letech 1990-91 opětovně ověřit. Důkladně se Holým pastviskům věnoval Fröhlich (1940, 1943), který sice rovněž neověřil *Helictotrichon desertorum*, ale objevil zde velmi pestrou stepní vegetaci s mnoha druhy shodnými s nedalekou Pálavou.

Ožanka horská - *Teucrium montanum* L. (obr. 1.)

V České republice bylo *Teucrium montanum* známo pouze z jurských vápenců Pálavy, mimo ně pouze z Holých pastvisek u Sedlice, kde je nalezl Fröhlich (1940: 45).

Na Pálavě patří k nejtypičtějším zástupcům vegetace na mělkých rendzimích skalních stepí. Lze je zařadit mezi nejvýznamnější druhy asociace *Poo badensis-Festucetum glaucae* Klika 1931, která náleží do svazu *Helianthemo cani-Festucion pallentis* Kolbek 1983. V rámci vlastní Pálavy je druhem hojným a vyskytuje se v masivu Děvína, Kotle, v okolí Sirotčího hrádku, na Tabulové, Kočičím kameni, Kočičí skále, Turoldu, Svatém kopečku, fragmentu Janičova kopce i na Šibeničníku. Populace jsou velmi početné a v současnosti nejvíce známky ztráty vitality.

Výskyt na Holých pastvisek byl ověřen v letech 1982-91 (doklady v MMI). Druh zde roste ve vegetaci obdobné jako na vlastní Pálavě, na mělkých půdách na výchozech vápenců a na hranách starých selských lůmek, a to zejména na samotném hřebeni na místech se severovýchodní expozicí, ležících těsně pod hranou svahu. Populace není příliš početná.

Nová lokalita leží při státní hranici východně od Úval. Jedná se o opuštěný selský lůmek, kde *Teucrium montanum* v několika trsech osidluje terásky na severní straně těžní jámy.

Kuřička svazčitá - *Minuartia fastigiata* (Sm.) Reichenb. (obr. 2)

V České republice roste pouze na Moravě, ve 3 izolovaných arelách. Nejvíce lokalit leží na vápencích Pavlovských vrchů, další jsou známy z krystalických vápenců a vápnitých fylitů v národním parku Podyjí v okolí Čízova a z několika lokalit na území města Brna na vápencích i na krystaliniku (Dvořáková 1990).

Na bradlech Pálavy jsou recentně známy izolované populace na Děvíně, Kočičí skále, Turoldu a Svatém kopečku, vzhledem k ekobiologii druhu (jednoletka) jejich početnost kolísá v závislosti na klimatu. Vyskytuje se ve vegetaci skalní stepi, nejčastěji v asociaci *Alsino setaceae-Seslerietum calcariae* Klika 1931 (svaz *Seslerio-Festucion glaucae* Klika 1931 em. Kolbek 1982), resp. *Poo badensis-Festucetum glaucae* Klika 1931 (svaz *Helianthemo cani-Festucion pallens* Kolbek 1983).

Na Holých pastvisek druh objevil rovněž Fröhlich (1940: 43). V roce 1982 zde byla ověřena nevelká populace na teráse jednoho ze starých opuštěných lůmek. Jednotlivé rostliny byly pozorovány i v roce 1991.

Lokalita ve starém lůmku západně od Úval byla objevena v roce 1991. Druh zde osidluje vápencovou plotnu na severním okraji jámy, v roce 1991 bylo pozorováno ca. 10 exemplářů.

Lipnice bádenská - *Poa badensis* Haenke (obr. 3)

Na rozdíl od předchozích druhů se *Poa badensis* vyskytuje nejen na jižní Moravě, ale i ve středních Čechách v Českém krasu a v dolním Povltaví (výskyt je vásán především na diabasy). Na Moravě je známa z Pálavy, Holých pastvisek, snad od Kuřimi (Čebínka?) a dále z vrchu Kotouč u Štramberka (Podpěra 1927). Další lokalitu nad Nesytem u Valtic (Zimmermann ex Podpěra l.c.) můžeme dnes obtížně interpretovat. Je pravděpodobné, že populace z Kotouče byla od jihomoravských poněkud odlišná - Podpěra (l.c.) ji popsal jako *Poa badensis* Haenke var. *gogelana* Podp. - a zřejmě připomínala rostliny z Vršatce, které bývají někdy oddělovány jako samostatný druh *Poa crassipes* Domin ex Šourek.

Na Pálavě patří *Poa badensis* k nejtypičtějším zástupcům -edifikátorům skalní stepi. Optimum má ve vegetaci asociace *Poo badensis-Festucetum glaucae* Klika 1931, která náleží svazu *Helianthemo cani-Festucion pallentis* Kolbek 1983. Byla zjištěna na Děvíně, Kotli, pod Sirotčím hradem, na svazích Tabulové, na Kočičím kameni, Kočičí skále, Turoldu, Janičově kopci, na Šibeničníku i na malém výchozu vápence západně od rybníku Šibeničník. Populace jsou (alespoň na rozsáhlějších lokalitách) velmi početné a recentně se na nich neprojevují žádné negativní vlivy, s výjimkou destrukce vegetace jako následek přezvěření obory na Děvíně.

Lokalitu na Holých pastvisek objevil Podpěra (1927), výskyt byl potvrzen v roce 1982. V současné době je zde známo

několik menších porostů na nejmělčích půdních profilech na severovýchodních svazích hřebene v okolí starých selských lomů.

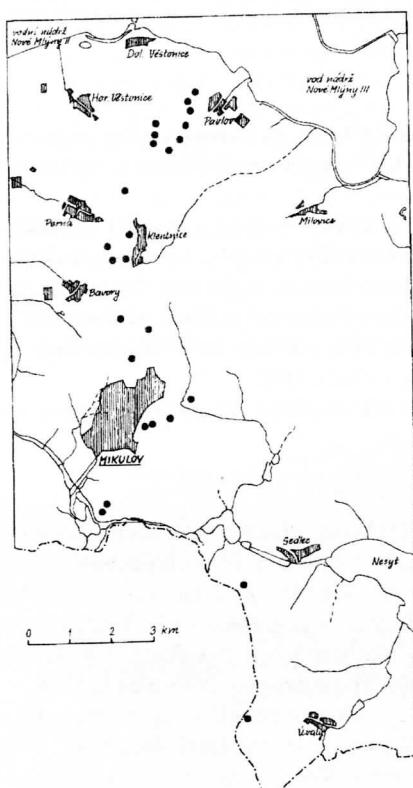
Kromě jmenovaných druhů byly v lúmku západně od Úval nalezeny fragmenty pestré flóry skalní stepi, v nichž byla zjištěna řada druhů, shodných s Holými pastvisky. Jsou to *Jurinea mollis*, *Inula ensifolia*, *Melica ciliata*, nejvýznamnějšími nálezů jsou právě *Teucrium montanum* a *Minuartia fastigiata*.

Lokalita Kameníky je mezofilnější, převažují zde teplomilné trávníky na hlubších půdách. Ze zajímavějších druhů zde byla zjištěna *Globularia punctata*, *Anemone sylvestris* (v rozsáhlé populaci), nejvýznamnějším nálezem je několik exemplářů *Taraxacum serotinum*, kriticky ohroženého druhu flóry České republiky. Druh uvádí ze širšího okolí Úval již Fröhlich (1940: 46), možná se jeho údaj vztahuje právě k této lokalitě. Ostatní autorem uváděná naleziště tohoto druhu na Tabulové a na západním úpatí Milovického lesa se nepodařilo po roce 1980 ověřit.

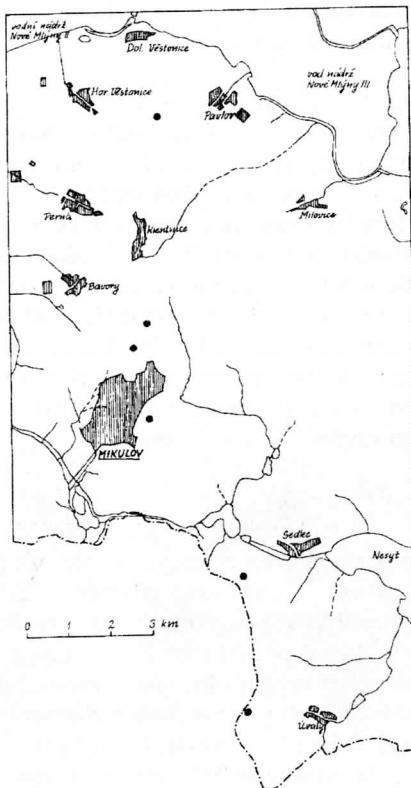
Z předchozích rádků vyplývá, že vápencový hřeben na rakouské hranici jižně od Milovického lesa si zasluhuje pozornost. Do nedávné doby byl přístup na tyto lokality velmi obtížný, proto unikaly pozornosti. Holá pastviska i Kameníky mají dostatečnou rozlohu i ochranářskou hodnotu, aby mohly mít nárok na vyhlášení maloplošného chráněného území, celý hřeben pak mimo jiné zdůvodňuje a podporuje snahy o rozšíření stávající CHKO.

Literatura

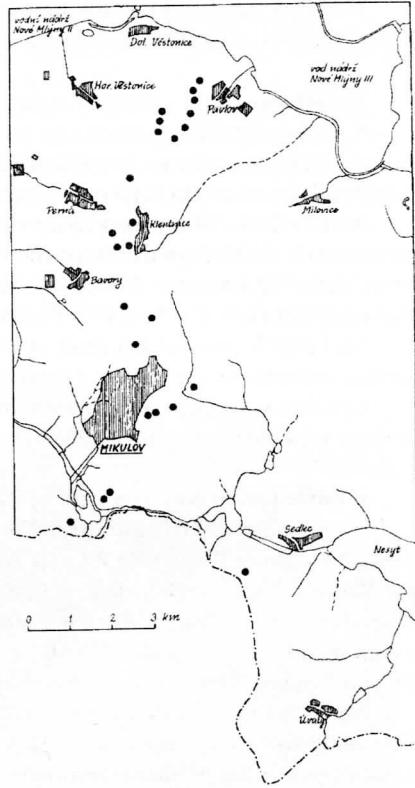
- Dvořáková M. (1990): *Minuartia L.* - kuřička. - In: Hejný S. et Slavík B. [eds.]: Květena České republiky 2: 101-109, Praha.
 Fröhlich A. (1940): Pflanzenfunde im grossen östlichen Thayabogen (im früheren Südmähren). - Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 71: 28-55.
 Fröhlich A. (1943): Pflanzenbeobachtungen im früheren Grenzgebiet südlich von Nikolsburg. - Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 74: 70-93.
 Holzner W. [ed.] (1986): Österreichischer Trockenrasenkatalog. - Wien.
 Podpěra J. (1927): Květena Moravy ve vztazích systematických a geobotanických. Fasc. 6/2. - Pr. Morav. Přírod. Společ., Brno, 2(1925)/10: 271-782.
 Skalický V. (1988): Regionálně-sytogeografické členění. - In: Hejný S. et Slavík B. [eds.]: Květena České socialistické republiky 1: 103-121, Praha.
 Teyber A (1913): Beitrag zur Flora Österreichs. - Österr. Bot. Z., Wien, 63: 21-29.

Obr. 1. Rozšířené ožanky horské (*Teucrium montanum*) v České republice.

Obr. 2. Rozšíření kukuřičky svazčité (*Minuartia fastigiata*) na Pálavě a hřebeni Holých pastvisek.

Obr. 3. Rozšíření lipnice bádenské (*Poa badensis*) na Pálavě a Holých pastvisek.